

UMANITATEA ÎN CREPUSCUL

*Matriarhat**, cartea Cristinei Andrei, surprinde, așa după cum indică și subtitlul – *8 femei, 8 povești, 8 vieți* – destinul unor protagoniste, văzut din perspectiva unor evenimente cu o puternică încărcătură dramatică. Scrisul autoarei este alert, condensat și expresiv, fapt ce determină o lectură de-a dreptul hipnotică.

Toate prozele din această carte conțin, pe lângă istoriile ca atare, și o componentă general-umană dedusă din unele meditații asupra unor teme mari, precum trecerea timpului, viața și moartea sau dragostea, cu multiplele ei fațete: „A zis unul că nu te poți scălda de două ori în aceeași apă a unui râu. Așa o fi, dar te poți scălda de câte ori vrei în amintire și aduci apele timpului înapoi tot când vrei tu. Asta e puterea noastră asupra timpului. Atunci când trăim curge și ne ia tinerețea cu el, da-n vremea asta facem și noi cu el ce vrem. Îl mutăm unde vrem și ne jucăm cu el cum ne place. E un joc de putere. El ne sfidează și ia cu el ce am vrea să păstrăm. Chipul, puterea, pofta de viață, oamenii dragi. Dar duce la vale și ce nu ne trebuie. Necazurile, supărările, durerile. Ne scapă de ele. Cine câștigă și cine pierde e după cum simte fiecare”.

Am citat din *Elogiul neputinței*, prima proză din carte. Aici avem relatarea din perspectivă masculină a poveștii unei soprane ce nu-și poate gestiona propria decădere. Soțul-narator surprinde cu oarecare cruzime situațiile ridicole în care se pune singură cântărețea de operă, ținând cu tot dinadinsul să dovedească lumii și ei înseși că talentul ei e în continuare la fel de viu și de impresionant ca și în tinerețe. Disperarea de a demonstra atrage cu sine oprobriul tuturor. Nu reușește să-și mai găsească echilibrul în viața ei ajunsă într-un punct în care ar fi trebuit, poate, să se mulțumească cu amintirile vechii sale străluciri. Dar protagonistă nu se poate consola și de aici ia naștere conflictul dramatic distructiv.

În *Lanterna* se problematizează în jurul unor probleme morale. La începutul povestirii, bărbații sunt repartizați în două categorii: cei capabili să aibă una sau mai multe amante și cei care se limitează la relația lor conjugală. Avem de-a face aici cu mai multe probleme de natură psihologică, mai ales atunci când sunt luate în discuție diversele variante ale minciunii, văzută în cazul de față ca o artă de trăire a vieții. E o virtute, pare-se, să nu te mulțumești cu ce e al tău și să vrei să trăiești nelimitat prin cuceririle pe care le poți face și care îți conferă calitate vieții și longevitate

spiritului de aventură și vitalității. Dar toate acestea constituie un preambul pentru povestea unei familii dezorganizate din care nu lipsește alcoolul și decrepitudinea morală. Interesantă se dovedește în acest caz modalitatea de narare. Gândurile protagoniștilor formează un plan secund asimilat în fluxul povestirii.

Banchetul este o proză foarte densă, ca și celelalte. Protagonista este în acest caz victima unor stări psihice severe, provenite din încărcătura negativă a întregii familii. Fiecare rând denotă o încordare sinistră și apăsătoare. Totul pare să decurgă dintr-o stare de necesitate a morții. Aici nu există iertare, dar povara păcatului de a nu putea ierta este și ea resimțită atroce: „Plângea și arunca vorbe de obidă, frământând între degetele strâmbe și uscate ca niște vreascuri colțul unei batiste negre, cu ciucuri încălciți. *Mai bine era la toată lumea fără el și, să mă ierte Dumnezeu dacă vorbesc cu păcat, și fără tine, că mi-e martor Dumnezeu că nu te-am vrut, că m-a bătut și m-a tăvălit.* Mai departe nu povestea, cum s-a înfundat cu săpun, cum a băut vin fierț cu rădăcină de pătrunjel, frunze de tătăneasă și storcătură de hrean. Cum a usturat-o pe mațe și cum s-a îmbătat cu țuică să capete curaj să-și bage fusul ca să-l lepede. *Ai trăit. Ai trăit să semeni cu tac-tu. Răi și câini.* Îl privea cu ură printre lacrimi mari, înșelătoare ca o ploaie rară pe secetă. *Măcar unul dintre voi nu mai e.* N-a spus nici că se duce la biserică să aprindă lumânări ca să o ierte Dumnezeu, că nu putea să-l ierte pe bărbat-su”.

În *Rodia* – titlu cu o puternică încărcătură simbolică – este relatată povestea unei tinere femei bolnave de cancer la sân, care alege să lucreze într-un hotel din Grecia. Dramatismul nu decurge doar din ceea ce i se întâmplă femeii, ci și din alte povești din subsidiar. A se vedea modul în care s-au comportat angajatorii greci cu o fostă angajată, concediind-o cu cinism pentru că a rămas însărcinată. În această proză, amănunțele sunt foarte importante. Ele prefigurează scene ulterioare sau rezumă stări de spirit și contexte narative: „Își rânduise puținul adus în geantă și pusese rodia pe o policioară improvizată lângă fereastră. Trudea fără să crănească. De dimineața până noaptea. Roboteala zilnică, alternată cu pacea serilor în care era liberă, o făcuse să uite de cancerul care trecuse de prima copilărie în carnea sânelui ei. Într-o seară, găsise computerul de la recepție deschis. Căutase pe internet imagini cu celule canceroase. Semănau cu sămburii din fructul ei. Doar că erau

transparente, ca niște ouă minuscule de crab. Bule moi, legate între ele cu invizibile antene și piciorușe gelatinoase, alcătuiind inflorescențe plăpânde, ce nu păreau deloc înspăimântătoare. O rodie creștea înăuntrul ei, așa s-a gândit. Se bucura că plecase de acasă. Acolo n-ar fi aflat niciodată asta”.

Recurs în anulare e relatarea halucinantă a unor evenimente ce nu au avut loc în realitate, ci doar în mintea unei femei care pretinde că a fost martoră la un adevărat măcel „petrecut” la o pensiune. Declarația ei, încărcată de amănunte, e o proză în sine, o scriere în forță, dictată de un imaginar morbid ce transformă realitatea în opusul ei. Așa-zisele întâmplări tragice se succed cu repeziciune, totul pare verosimil, bine punctat, structurat după o logică impecabilă. Asistăm la proiecția unor coșmaruri. Ceva din realitate, din adevăr, este condus dincolo de limite. Personajele „măcelului” și ale unui „carnagiu” rutier au existat fără însă a fi suportat toate nenorocirile descrise. Declarația e un poem al halucinației și al distorsionării faptelor reale, scris de o mână sigură, fără a trăda nici cea mai mică îndoială. Și totuși: „erau pagini întregi umplute cu rânduri dese de săgeți, de linii drepte, oblice, curbe, frânte, de cercuri și semicercuri, pătrate și romburi, puncte, ovale și spirale, bumbi, dreptunghiuri, stele cu cinci și șase colțuri, coronite, flori și siluete umane [...]. Omul a tăcut. Și-a scos ochelarii, i-a vârât în tocul lor negru și apoi în buzunarul vestonului. Putea să le păstreze. Erau proba. Proba că nu era vina lui apelul de urgență. Că doamna care sunase nu avea toate țiglele pe casă și el n-ar fi avut de unde să știe asta”.

Căni desperecheate funcționează în carte ca o metaforă a morții. Protagonistii, prin tot ceea ce-și spun unii altora, creează o stare de încordare paroxistică. De remarcat este aici și modul autentic de redare a oralității. Proza se desfășoară într-o singură scenă, dar construită minuțios. Amănuntele dau greutate, nici un cuvânt nu este întâmplător sau superfluu. Totul este menit să amplifice tensiunea. Gesturile personajelor sunt în concordanță cu tabloul general, care emană straniețe pe fondul unui fior al morții: „Moartea și-a găsit loc pe un fotoliu de ratan, ieftin. Fumul de țigară îi dă o clipă formă, apoi se risipește. E rotundă. Ca o aură de sfânt. Ramurile copacului scrijelesc caneluri subțiri în aerul cald și storc din el picături de sânge. Ele miros frumos. Nu florile. În curte și în casă latră câinii”. Moartea este un personaj discret, care își așteaptă intrarea în scenă.

În *Satul lui Dumnezeu* domnește liniștea rugăciunii, dar aceasta se află oarecum în contrast cu stările lăuntrice ale personajelor, care par a-și lua energia vitală din coșmarurile nocturne. Există și protagoniști care intersectează narațiunea principală și aduc cu ei poveștile lor. Totul are însă

legătură cu credința și cu modurile de a ajunge la ea. La trăirea spirituală se ajunge pe ocolite, pe traseele unor experiențe limită: „Am visat odată că am fost coborât într-un oraș sub pământ. Erau peste tot pâlcuri de case albe și pe toate ulițele mese întinse, înfășurate în pânze curate, cu veselă nouă, strălucitoare și tacâmuri argintate, sclipind în lumina unor făclii cu măciulii din cârpe muiate în catran. Nici un pas, nici o șoptă, nici un suspin. Nici un loc prin care să ies. Un rai răsturnat și închis”. Ambivalența binelui și răului, dumnezeiescului și demonicului reiese din mai multe fragmente, precum și din ansamblul scrierii.

Ultima proză din volum, *Bourrée d'Avignonez*, rotunjește ansamblul și îi amplifică dramatismul. Ca și în celelalte proze, avem de-a face cu poveștile unei familii și, mai ales, cu animozitățile zilnice dintre o noră și o soacră. Prima are obiceiul de a veni acasă foarte târziu, pentru că simte că are misiunea personală de a avea grijă de o sumedenie de câini și pisici. Soacra pare a avea convingerea că nora ei sosește atât de târziu acasă din cu totul alte motive, suspectând-o că are un amant. După un scenariu ce se repetă zilnic, tânăra trebuie să suporte poveștile de groază ale soacrei, care îi povestește ce nenorociri s-au întâmplat peste noapte, nenorociri pricinuite de violatorul, ucigașul „cu față umană”. Femeia nu crede cuvintele soacră-sii și își continuă nestingherită periplusurile nocturne. Și totuși, la final, ceva o va face să creadă: „Prima lovitură nu a simțit-o, dar i-a înmuiat genunchii. A scăpat din brațele puternice ale bărbatului fără chip. *Nevoie... femeie...* A auzit doar ecoul. Pisicile s-au speriat și au fugit. Cățeei s-au ascuns sub mese, încleștând colții. O durere nouă, ascuțită. O pânză caldă și umedă îi acoperă fața. Așchii ascuțite, fierbinți îi străpung ochii. Vântul. Simte vântul sub oasele capului. O durere. Altă durere. [...]. Bareta alunecă. O împunsătură. E rece. Doare. *Să aveți grijă, doamnă*, Nicoleta aruncă țigara. O cometă mică. Se stinge. Încă mai aude muzica, aude muzica”.

Proza Cristinei Andrei aduce împreună mai multe voci narative și le distribuie în așa fel încât să se completeze unele pe altele. Toate textele au un aer comun, sunt scrise parcă într-o stare de necesitate de a descoperi noi valențe ale ființelor umane ajunse într-un moment de criză al vieții lor. Autoare nu scrie doar despre 8 femei, ci despre o întreagă umanitate ajunsă în crepuscul. *Matriarhat*, titlul sub care sunt reunite aceste 8 femei, 8 povești, 8 vieți, este o carte puternică, una dintre cele mai bune apărute în 2018 și nu numai.

*Cristina Andrei, *Matriarhat*, Editura Nemira, București, 2018.